

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvtatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum spes sit solum in viatoribus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](#)

QVÆS. VNICA; DE SPE, ART. III.

RESPON. Dicendum, q̄ prius dicitur aliquid, vel secundum rationē alicuius principij, vel quia principio propinquius est. Sunt autem duo principia intrinseca rei, materia & forma. Et secundum horum differentiam, aliquid dicitur dupliciter prius: vno quidem modo est aliquid prius altero per se: sicut actus potentia, & perfectū imperfēctō quae quidem prioritas respōdet principio formalī. Alio vero modo est aliquid prius in via generatio-
nis & temporis, & sic potentia est prior actu in eodem, & imperfectum perfecto. Similiter autē & vniuersaliter etiam tēpore perfectum est prius, qā imperfectum non mouetur, nū ab aliquo p̄ existenti perfecto: hoc autem respōdet materiali prin-
cipio. Secundum igitur primum prioritatis modū, charitas est prior naturaliter spe: secundum autem modū secundum, spes in vno homine p̄cedit charitatem. Ad cuius evidētiam secundum est. q̄ omnes affectiones animæ, qā sunt quidam appeti-
tiui motus, p̄portionantur motibus naturalibus, eo q̄ motus naturalis ex inclinacione naturali pro-
cedit, qā dicitur appetitus naturalis. Et similiter motus affectionum animalium procedunt ex incli-
natione animalis, qā est appetitus animalis. In mo-
tibus autem naturalibus inuenimus, primo quidem principium ipsius motus, quod est informatio mo-
bilis per suam formam non animalem, sicut cum generatur graue aut leue. Secundo, est motus natu-
ralis, proneniens ex tali forma: sicut cum corpus ascendet & descendit. Tertio vero, est quies in pro-
prio loco. Et similiter in appetitu animali, primo qui-
dem est informatio quedam ipsius appetitus p̄ bonum: & hoc est amor q̄ vnit amatum amanti. Ex hoc autē secundo sequitur, si bonum amatum sit distas q̄ appetitus tendat in illud motu desiderij vel spei: tertio autem legitur gaudium vel delectatio, quādo alijs pertingit ad rem amatam. Sicut igitur motus & quies naturalis, p̄uenit ex forma: ita oīs affectio-
nē p̄uenit ex amore: oportet igitur q̄ secundum differētiam amoris attendarunt differētiam in carētis affectionibus anima. Et autem duplex amor: vnu quidem imperfectus, aliis autem perfectus. Imper-
fectus quidem amor alicuius rei est, quando alijs rem aliquam amat non vt ei bonum in seipso velit, sed vt bonum illius sibi velit. Et hic nominatur a q̄ buffam cōcupiscentia, sicut cum amamus vnum videntes eius dulcedine vti, vel cū amamus aliquē hominem prōpter nostram vtilitatem vel delectationem. Alius autē est amor perfectus, quo bonū alicuius in seipso diligitor, sicut cū amando aliquē, volo q̄ ipse bonum habeat, etiā si nihil inde mihi accidat. Et hic dicitur esse amor amicitia, quo alijs secundum seipsum diligitor: vnde ista est perfecta amicitia, vt dicitur in 8. Ethic. Charitas autē est non sūcunq̄ amor Dei, sed amor perfectus quo Deus in seipso diligitor. Ad hoc autem q̄ aliquis bonum diuinum secundum te diligat, inducitur ex bonis a Deo prouenientibus, qā libi quis vult, & ex malis quo Deo inherendo vitat quantum ad vitationem malorum, pertinet ad hūc amorem timor, quantū vero ad consecutionem bonorum pertinet ad sui amorem spes, qā est motus tendens in alijs adipi-
scendum, sicut dictum est, vnde vtrumq; horum fūm propriam rationē derivatur ex imperfecto Dei amore. Et proper hoc in via generationis & tem-
poris sicut timor p̄cedit charitatem & introducit ad ipsam, vt Aug. dicit super Canonicas loan-

nis, ita etiam, & spes introducit ad charitatem dum aliquis per hoc, quād sperat se aliquod bonum a Deo consequi ad hoc deducit, vt Deum properet se amet.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ sicut Ambro-
sibidem subdit, ruris in se quo dā lāndo circum-
refundūr, quia scilicet cum aliquis ex spe iam ad
charitatem introductus fuerit, tūc etiam perfectus
sperat, & castis timet, sicut etiā & firmus credidit.
Et ideo quod dicit, q̄ ex charitate est spes, non lo-
quitur quantum ad primam charitatis generan-
tem, sed quantum ad secundam charitatis reflo-
rem, secundum q̄ iam nobis indita, facit nos, & p-
fectus sperare, & credere.

AD SECUNDVM dācum, q̄ spes que est ex meritis
p̄cedentibus, nō potest esse sine charitate, que ob-
merendi principium. Sed spes informis, que est si-
ne meritis in actu, sed ex meritis in proposito, est
quidem sine charitate in aēlu, sed non sine chari-
tate proposito.

AD TERTIVM dicendum, q̄ Augus. ibi loquitur
de bonis moribus, & affectibus meritorioribz: hinc
modi enim ex charitate causantur.

AD QUARTVM dicendum, q̄ ratio illa probat q̄
spes p̄supponat aliquem amorem: non in opere,
& p̄alupponat amorem charitatis, sed amor
sui ipsius, quo quis optat bonum diuinum.

Et per hoc patet solutio ad quintū, & ad se-
cundū.

AD SEPTIMVM dicendum, q̄ recta voluntas dicitur
charitas causulter: quia scilicet perfecta recta
voluntas non potest esse, nisi ex charitate. Sed ut
p̄fectio voluntatis, non p̄cedit spem amorem.

AD OCTAVVM dicendum, q̄ auditors Grego-
rii intelligitur de fide, spe, & charitate, scilicet q̄
virtutes, quod non conuenit fidei, & fidei amori
q̄ formant charitatem. Sed secundū q̄ amores
mes, quādoq; p̄cedunt charitatem tempore.

AD NONNUM dicendum, q̄ bonum diuinum, re-
secundum se dilectum, est obiectum charitatis, sed
sicut adipiscendum, est obiectum spei. Et proper
hoc charitas a spe differt.

IAD X. dicendum, q̄ si spes sit informis, mentis
p̄cedunt spem, sed rem separatam. Si autem spes
sit formata, sic meritis p̄cedunt etiam ipsum. Et
hoc modo naturaliter p̄cedit ipsam charitatem.

AD XI. dicendum, q̄ ea que sunt pollicita in
compositione, sunt priora in resolutione. Et video
quia in via generationis spes p̄cedit charitatem,
in via resolutionis econuerio, culpa per qua amittitur charitas p̄cedit desperationem per qua

KAD XII. dicendum, q̄ p̄cedere in via genera-
tione, non pertinet ad perfectionem, quia secunda
hanc viam imperfecta sunt perfectus priora.

ARTE CIVILIS. 1111.

Vnum spes sit solum in viatoribus.

Quarto queritur, vtrum spes sit solē in viator-
bus. Et videtur q̄ non. Si cut. n. spes est in rei
habita, qā videi repugnare statu beatorum
ita etiā desiderium est rei no habita. Sed desiderium
est in beatis fūm illud i. Petri. i. In quem desiderium
ageli proficeret. ergo etiā spes p̄t esse in beatis.

¶ 2 Præt. Spes cuius obiectum est bonum, est aliquid perfectius timore, cuius obiectum est malum. Sed aliquis timor est in beatis secundum illud Psalm. 18. Timor Domini sanctus permanet in seculum, ergo aliqua spes est etiam in beatis.

¶ 3 Præt. Sicut adeptio beatitudinis est quoddam bonum arduum, ita etiam, & eius continuatio. Sed antequam beatitudinem aliqui adspicunt, sperat beatitudinem adeptum. ergo etiam postquam sunt beatitudinem adepti, possunt sperare beatitudinis continuationem.

¶ 4 Præt. Spes, & desperatio sunt in eodem. Sed despe ratio potest de alio: unde transferatur nobis de nomine esse desperandum in via. ergo etiam spes potest esse de aliquo alio. Et ita sancti sunt in patria, possunt sperare de aliis, qui sunt in via, & ad beatitudinem peruenient. Sed dicendum, quod sperare beatitudinem alterius, non pertinet ad virtutem spei.

¶ 5 Sed contra. Sicut spes est virtus Theologica, ita & charitas. Sed eadem virtute charitatis homo diligit fratrem, & proximum. ergo eadem virtute spes sperat homo vitam aeternam sibi, & aliis: & sic cum boni sperant vitam aeternam alii, videtur quod in eis sit virtus spei.

¶ 6 Præt. Oratio ex virtute spei procedit, sicut illud Psalm. 6. Recula domino via tua, & spera in eo, & ipse faciet. Sed sancti, qui sunt in patria, conuenit orare, & de hoc rogamus eos dicentes. Orate pro nobis omnes sancti Dei. ergo in eis potest esse etiam spes.

¶ 7 Præt. Idem est principium mouendi ad terminum, & quiescendi in termino. Sed spes est principium mouendi in beatitudine, sicut illud Hebrei. 6. Quia spem habemus in cedentia, id est incedere facientes vestrum ad interiora velaminis. ergo etiam spes est principium quiescendi in beatitudine, & ita oportet, quod beatis insit spes.

¶ 8 Præterea, Ifydo dicit quod spei, & fide nitet iustitia. Et Augu. dicit in Ench. quod recte viuunt recte credit, & recte sperant. Sed iustitia est in patria, & vita restringitur, secundum illud Isa. 60. Populus tuus omnes insit, ergo etiam in patria est fides, & spes.

¶ 9 Præt. Certitudo perpetua permisimur in beatitudine requiritur ad beatitudinem. Et quia haec defuit angelis ante confirmationem, vel lapsum, non fuerum perfecte beati, ut Augustinus dicit. Sed certitudo expectationis beatitudinis pertinet ad virtutem spei. ergo in beatis est spes.

¶ 10 Præt. Quia corrupta sunt bona, ipsa sunt mala sicut Philosophus. Si igitur spes quae est in viatoribus corrupta per beatitudinem, quae est summum bonum hominis, videtur quod spes sit malum: quod est inconveniens, cum spes sit virtus, ut dictum est.

¶ 11 Præt. Actus virtutis vel esse non solum facere, vel velle facere, quod ad virtutem pertinet, quoniam facultas ad eum, sed etiam velle facere si facultas adflet. Actus iustitiae est velle reddere pecuniam debitam, etiam si ea quae non possit habere. Sed sancti qui sunt in patria, sic sunt dispositi, quod vellent beatitudinem expectare etiam si cam non haberent, ergo in eis est actus spei. Sed actus peedit ab habitu. ergo in eis est virtus spei.

¶ 12 Præt. Anselm dicit in libro de Similitudinibus: quod in sanctis post resurrectionem erit tanta fortitudo, quod poterunt terram mouere: non quod eam sint moriri, vel aliquid huiusmodi, omnibus optime collocatis, sed propter eorum perfectionem. ergo a simili habitu spei, quae est quedam perfectio animæ poterit esse in beatis, quamvis actus spei ibi locum non habeat.

¶ 13 Præt. Divina bonitas non est maior, quam diu-

na maiestas. Sed caritas cuius obiectum est diuina bonitas, manet in patria. ergo & spes cuius obiectum est diuina maiestas.

¶ 14 Præt. Destruendo fundamento & pariete, destruitur rectum. Sed in edificio spirituali fides se habet ut fundatum, spes autem quae erit se habet per modum parietis. Si ergo a beatis abstrahatur fides, & spes, non poterit remanere caritas, quae operari per modum recti, quod est in conscientiis, quia Charitas non quia excidit ut Apostolus dicit 2. ad Corinth. 13.

¶ 15 Præt. Quicunque expectat aliquid per quod cum habitu fuerit, eius appetitus quietatur, ut sperare illud. Sed aetate beatorum expectari gloriam corporis, qua habita coram appetitus quietatur, ut Augustinus dicit 12. super Gen. ad lit. ergo in eis est virtus spei.

¶ 16 Præt. Christus a primo instigato conceptionis fuit pfectus complices. Sed Christus habuit spem exercitus. n. persona dei in Psal. 70. In te Domine speravi, ut gloria exponit. ergo in beatis potest esse spes.

¶ 17 Præt. Apostolus 1. ad Corint. 13. probat charitate esse maiorem fidei & spei, quia caritas non excidit, fidis autem & spes euacubuntur, cum venerit quod perfectum est. Sed illud perfectum est status beatitudinis.

ergo fides & spes non remanent in statu beatitudinis.

¶ 18 Præt. Aug. dicit in lib. de Bono coningali, habitus est quo aliquid agitur cum opus est, & si non agitur, potest agi. Ex quo accipitur, quod ibi non potest esse actus spei, qui respicit beatitudinem non habitam. ergo ibi non potest esse habitus spei.

RESPON. Dicendum, quod remoto eo a quo res aliquam habet speciem, consequens est, ut species rei solvantur: sicut remota forma subtilia corporibus naturalibus, non remanet specie eadem. Sicut autem forma in rebus naturalibus dat speciem, ita & in moralibus obiectu dat speciem actu, & per consequens habitui. Et ideo sublatu principali obiectu aliquius habitus, non potest remanere habitus. Specie autem obiectu si spes absolute consideratur, est bonum arduum futurum possibile, ut supra dictum est: unde si esset aliquid esse bonum vel esse futurum, vel esse arduum, vel esse possibile, cessabat spes sicut ceterum ratione spei. Spei autem, sicut spes est virtus Theologica obiectum formale, est auxilium diuinum, cui inheretur: & quantum sub hoc formalis obiectu multa materialia sperata comprehenduntur, vnum tamen est principale, & alia sunt secundaria vel adiuncta. Quod quidem potest accipi duplenter. Vno modo, ex parte rei speratae. Alio modo, ex parte hominis sperantis. Ex parte quidem ei speratae principale obiectu spei, secundum quod est virtus Theologica, est plena Dei fructus, quae beatum facit: alia vero sub spe cadunt in ordine ad hunc finem, sive sunt spiritualia, sive temporalia bona. Ex parte vero speratis principale obiectu est, quod aliis beatitudine sperat sibi. Secundaria vero est, quod speret etiam alii inquantum sunt quodam modo vnu cum ipso, & bonum coru desiderat & sperat sicut & suu. Manente igitur hoc obiecto principali. s. quod bonum arduum, quod est beatitudo, sit futurum, & possibile haberi respectu eius qui sperat, manet virtus spei, & per hanc virtutem spei sperat, alii non solum futuram beatitudinem, sed etiam ad hoc ordinata: & per eandem spei virtutem sperat aliis beatitudines alii, & quocumque in beatitudinem ordinatur. Sed si subtrahatur principale obiectum

Ca. 36. to. 3.

Super illud
la manus
domini: idem
in gloria ordi-
naria ex
Augusto,

Ca. 21. pars 2.
prin. tom. 6.

Idem 1. 2. q. 67
art. 4. Et 2. 2. 2.
q. 1. art. 2. Et
2. scri. dif. 26.
q. 2. ar. 4. ad
4. Et 3. 2. q. 2.
1. art. 2. q. 2.

Art. 1. huic
quæstio.

QVÆS. V. DE VIRT. CARD. ART. I.

Aum spē fīm q̄ est virtus Theologica, ita s. q̄ beati tūdō c̄terna iam nō sit futura, sed habita, cessat spēs huius virtutis: vnde nō est in beatis spes, q̄ est virtus Theologica. P̄t aut̄ sāti aliquā sperare inhārēdo diuino auxilio, vel ad se vel ad alios pertinentia fīm cōem rōnē spēi. nō aut̄ fīm p̄priā rōnē spēi quā est Theologica virtus. Et huius exēplū ecōtrario ī ma lis accipi p̄t. Charitatis n. principale obiectum est Deus: vnde quādiu alijs diligit Deū, p̄ eandē virtutē charitatis dīigit ē proximum in Deō: sed si desinat diligere Deum, poterit q̄dē diligere proximum fīm naturam, non ramen per virtutem charitatis, cuius species soluit remoto principalī obiecto.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ defiderū ibi ponit non qđem propri, secundum q̄ est rei futurā, sed secundum q̄ excludit fastidium, per modum quo Ecl. 22. dicitur, Qui edunt me adhuc esurient.

AD SECUNDVM dicēdū, q̄ timor est respectu mali. Sub malo aut̄ cōprehēdī p̄t oīs defectus. Est autē triplex hoīs defectus. Vnus qđem pōenā & huic qđem principaliter respicit timor seruīs. Alius aut̄ est defectus culpe. Et hunc defectū respicit timor filialis vel caſus, fīm q̄ est in statu viæ, in quo peccare possumus. neutro autē modo erit timor in patria sublata p̄t culpa & pōenā, fīm illud Pro. 1. A būdātia perfuerit, malorū timore sublato. Est aut̄ tertius defectus naturalis, fīm q̄libet creatura in infinitū distat a Deo. Qui defectus nunquā tolleret. Et huc defectū respicit timor reuerētialis, q̄ erit in patria, q̄ reuerētia exhibebit suo creatori ex cōsideratione maiestatis eius, in p̄priā delīli paruitate: sed obiectum spēi quod ēt beatitudinē ē futurā, tolleret ea superueniente. Et ideo spēs non remanebit.

AD TERTIVM dicēdū, q̄ cōtinuatio beatitudinis nō hēt rōnē futuri: q̄a inquit alijs hō si beatus, cōternitatē participat, i quā nō est p̄terit & futurū: vnde in beatitudine illa dī vita æterna. Dato ēt q̄ ha beret rōnē futuri, nō hēt rōnē ardui, respectu eius q̄iā beatitudinē obtinet. Ex hoc n. ipso accepit nō solū faciliatē, sed ēt necessitatē quādā nunquā pec candi: sed sp̄ p̄manēdi. Et iō totaliter tollit rō spēi.

AD QUARTVM dicēdū, q̄ rō illa p̄cedit de eo qđ cadit sub spē, non principaliter, sed secundario. AD QUINTVM dicēdū, q̄ quādiu remanet prī pale obiectū spēi, cadē virtute spēi sp̄t alijs bona sibi & alijs: sed remoro principali obiecto, p̄t qđem alijs sperare aliquo modo, sed non fīm virtutē spēi.

AD SEXTVM dicendum, quōd eo modo conuenit sancti orare, sicut & sperare: non quidem per virtutem spēi, quā ponitur Theologica virtus.

AD SEPTIMVM dicēdū, q̄ si accipiat prīmū prīcipiū mouēs ad terminū, verū est idē ē p̄cipiū motus ad terminū, & q̄tis ī termino: fed si accipiat aliqd secundarium & instrale, qđā sunt p̄cipiū motus, q̄ cessant, cum puentum fuerit ad terminū, sicut nauis cessat, & impulsio vēti cū puentum fuerit ad portum. Et hoc mō charitas q̄ est prīmū mouēs, manet in termino beatitudinis, nō autē spēs q̄ est secundarium prīcipiū appropriatum motu.

AD OCTAVVM dicēdū, q̄ auctoritates ille loquunt de iustitia & rectitudine vite, secundum statutū prīstis vita, quā mouentur ad rectitudinē.

AD NONVM dicendum, q̄ certitudine quā est in beatis de perpetua stabilitate, non est per aliquid, quod expectetur futurum, sed per id quod iam accepterunt: vnde non pertinet ad rationem spēi.

CC. 19. 10. 2. AD X. dicendum, quōd sicut Philosophus di-

cit in 3. Physico, in motibus accipiuntur magis, & minus loco contrariotum, vī magis, & minus ab loco albi, & nigri: & similiter magis, & minus bonum loco boni, & mali. Sic igitur beatitudo superueniens evacuat spēm, non sicut bonum malum, sed minus bonum: sicut iuuentus pueritiam.

AD XI. dicendum, q̄ obiectum aliquis virtutis p̄t deesse dupliciter. Vno modo, cū possibiliter habēdi. Et sic etiā obiecto nō habito p̄t esse ad virtutis, & virtus super hac cōditione, si facultas ad effet. Alio modo, cū impossibilitate habendi. Erī nec habitus, nec actus maner. Frustrā remanentes. Et hoc mō tollit obiectū spēi in patria, q̄a nō quam de cetero erit possibile beatitudinem esse futurā.

AD XII. dicendum, q̄ fortitudo illa, quā erit in finitīs, nō erit cōsequens ex principio p̄r̄existentiā. Et ex perfecta inhēsione ad omnipotētē Deū, nō autē erit ordinata, vt ad finē, sed magis fine cōsequens, vt dictum est. Et ideo non est finalis rō de spē, qua non datur, nisi propter motum in finitū.

AD XIII. dicendū, q̄ maiestas Dei nō est minor quām cius bonitas. Sed charitas alio modo se habet ad bonitatem, quām spēs ad maiestatē: quā charitas de sui ratione importat uionem. Et ideo perficitur in patria. Spēs autem importat dilectionē, que repugnat statui patrī.

AD XIV. dicendū, q̄ fides, & spēs habent rō fundamenti, vel parietis ex parte eius, q̄ est p̄fēctionis in eis. s. ex eo, q̄ fides inheret p̄mē vētēti: spēs autē summa maiestati: non autē ex hoc est imperfectionis in utraque, inquantū fides est non apparentiū, & spēs non habitor. Et ideo in hāc p̄fēcte beatitudinē, quando charitas, que nihil de sui ratione imperfectionis importat p̄fēctionem, fidei succedit p̄fēctiūs fundamento, sicut visio aperta, & spēi p̄fēctor paries, scilicet comprehensionē plena, secundum illud i. Cor. 9. Sic autē.

AD XV. dicendum, q̄ gloria corporis derivatū in sanctis a gloria anima. Et ideo habentibus gloriam anima, quā est potior, gloria corporis non habet rationem ardui.

AD XVI. dicendum, q̄ Christus sperauit secundum communem rationem spēi: non autē habuit spēm, quā est virtus Theologica, q̄a beatitudinē do non erat ei futura, sed p̄fēctus.

QVÆSTIO V.
De virtutibus Cardinalibus.

In quatuor articulos diuīs.

¶ Primo enim queritur, Vtrum prudentia, iustitia, fortitudo, & temperantia sint virtutes Cardinales.

¶ Secundo, Vtrum virtutes sint connexae, vt qualibet vnam, habeat omnes.

¶ Tertio, Vtrum omnes virtutes in homine sint æquales.

¶ Quarto, Vtrum virtutes Cardinales manent in patria.

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum Prudentia, Fortitudo, & Temperantia sint virtutes Cardinales.

V AESTIO est de virtutibus Cardinalibus. Et primo quā, vtrū iste sint quādā virtutes Cardinales. I. Prudentia, iustitia, Fortitudo, & Temperantia. Et vī q̄ nō dā.